

spadajo v njeno pristojnost. Tudi zvezna sodišča so, ko morajo uporabiti pravo določene federalne enote (od odločitve v primeru *Erie Railroad Company v. Tompkins* dalje), vezana le na sodno prakso države, katere pravo morajo uporabiti. V sodni praksi U.S. Supreme Courta niso spremembe nobena redkost. Temeljijo predvsem na široki razlagi ustave. Spremembe sodne prakse višjih sodišče posameznih držav je nedvomno mogoče večinoma razložiti s prizadevanjem, da bi pravo neke države uskladili s splošno pravno usmerjenostjo v drugih državah. To prispeva k ustvarjanju enotnosti *common lawa*. V tem je pomen možnosti Supreme Courta, da spremeni svojo sodno prakso. S tem je lahko svojo razlago ustave prilagodil vsakokratnim duhovnim tokovom in gospodarskim zahtevam modernega sveta. Stabilnost političnih institucij je zagotovljena s tem, da so spremembe ustave dopuščene le zelo restriktivno.

Višja sodišča posameznih držav v interesu pravne varnosti le v zelo ozkih mejah dopuščajo spremembe sodne prakse. Neomejeno načelo stare *decisis* pa vendarle ni absolutno potrebno za *common law*. Razlika med praviškimi priznavanjem tega načela in prostovoljnim upoštevanjem prejšnjih odločitev iz razlogov razuma je na koncu lahko zelo majhna. Gre bolj za vprašanje pravniške psihologije kot prava. Namesto *de iure* vezanosti na *precedense* tako stopa v ospredje *de facto* vezanost, ki jo ustvarja univerzalni konsenz, pravna kultura in pravna tradicija ter racionalna pravniška psihologija. Navedene kategorije so usmerjene predvsem v poenotenje prava v ZDA. V končni fazi je najpomembnejše dejstvo, ali sodniki uporabljajo metodo *distinguishinga* in se čutijo vezane s preživetimi načeli, ali pa, nasprotno, izhajajo iz potrebe po pravnem razvoju. Gre torej za vprašanje ali jih bolj vodijo konservativne (pravna varnost, stroga vezanost na *precedense*) ali reformatorske (razvoj prava in poenotenje) ideje. Danes velja, da se je v ZDA ustalilo ravnotežje med nasprotujočimi si zahtevami pravne varnosti in nadaljnega pravnega razvoja.

Matjaž URŠIČ

Marjan Hočevar

Novi urbani trendi. Prizorišča v mestih - omrežja med mesti.

Znanstvena knjižnica, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana 2000, 304 str., 2700 SIT (ISBN: 961-235-052-3)

Znameniti španski avtor in guru urbane sociologije Manuel Castells je s pomenljivi besedami, da "prostori tokov izpodrinjajo prostor krajev", pospremil bliskovito uvajanje novih tehnologij v vsakdanje življenje prebivalcev velikih in razvitih mest. Nasploh se zdi, da so spremembe v transportu in telekomunikacijah popolnoma spremenile današnje dožemanje prostora in časa ter pripomogle k navideznemu zmanjševanju pomembnosti fizičnega prostora kot stičišča družbenih interakcij. Prostor mesta zaradi vplivov novih virtualnih in "neprotorskih" tehnologij nima več enakih funkcij kot jih je imel v preteklosti, vendar ostaja pomemben in vpliven faktor v vsakdanjem življenju posameznikov ter družbenih skupin. Novi urbani trendi, ki se pojavljajo, so zato prilagoditev mesta in njegovih lokalnih posebnosti na spremenjene pogoje globalnega povezovanja in hitrega kroženja akterjev, informacij, dobrin ter kapitala.

Dialektika istočasnega nasprotovanja in prežemanja globalnih urbanih tokov "med mesti" z lokalizacijo teh globalnih tokov "znotraj mest", predstavlja temeljni način pojasnjevanja sodobne preobrazbe mest in osnovno metodo, prek katere avtor preverja teze o oblikovanju nove mestne "prizoriščnosti". Mesta se kot prizorišča raznovrstnih aktivnosti (prebivanje, delo, preživljanje prostega časa, sproščanje itd.) pod vplivi razširjene prostorske-časovne dostopnosti dobrin, akterjev in storitev nenehno spreminjajo ter prilagajajo na nove pogoje, ki imajo svoje osnove v dveh temeljnih procesih deteritorializacije. Tako lahko deteritorializacijo opišemo kot zmanjševanje razlik med mesti. Večina razvitih mest zaradi poenostavitve delovanja v pogojih globalnega kroženja - izmenjave dobrin in storitev, zmanjšujejo specifičnost svoje družbeno-prostorske organiziranosti in na nek način

deteritorializirajo - standardizirajo ter prilagajajo svoje okolje na čim bolj univerzalno raven. Gre za takoimenovani "interurbani (transakcijski)" vidik medmestnega povezovanja. Hkrati pa ob teh procesih unifikacije in homogenizacije potekajo tudi procesi heterogenizacije in partikularizacije, ki se izražajo predvsem v iskanju lokalnih posebnosti in unikatnosti. Globalna in sočasna medsebojna primerjava mest omogoča večje razločevanje kulturnih posebnosti ("selektivno prostorsko raznovrstnost") ter favorizira specifično družbeno endogenost in avtonomnost mest. Pri tem gre za fenomene "intraurbane" družbene in fizično-prostorske preobrazbe. Ob združitvi obeh vidikov, makro (inter) in mikro (intra) urbanosti, smo prišli do ključnega pojasnjevalnega koncepta, prek katerega Marjan Hočevar v nadaljevanju pojasnjuje kompleksne in zapletene nove urbane trende, ki se pojavljajo po vsem svetu in tudi v našem lokalnem - slovenskem prostoru.

Knjiga je razdeljena na deset poglavij, že v uvodnem poglavju pa nas avtor opozori na izredno široko zastavljen teoretsko - konceptualni okvir, kjer je navedena večina pomembnih avtorjev s področja sodobne urbane sociologije in bodo uporabljeni pri analizi urbanih sprememb. Med drugim so omenjeni naslednji avtorji: Anthony Giddens, Manuel Castells, David Harvey, Sharon Zukin, Martin Albrow, John Urry, Edward Soja, Nigel Thrift, Doreen Massey, Erica Carter, Kevin Robins, Roland Robertson itd.

V drugem poglavju so predstavljeni osnovni elementi analize urbane preobrazbe, to so sistem, akterji in globalno okolje. Vsi ti elementi so vpleteni v procese individualizacije (osamosvajanja) in globalizacije (povezovanja), ki jih avtor povzema po Zdravku Mlinarju. "Dostopna raznovrstnost" in "refleksivna dostopnost" sta naslednja pojma, ki sta pomembna pri razvrščanju negativnih in pozitivnih aspektov globalizacije. Pojma pojasnjujeta načine, na katere si posameznik ali družbena skupina razlagajo nove dejavnike, ki se pojavljajo v njihovem življenjskem okolju. Z načinom percepcije prostora je povezana tudi nadaljnja delitev prostorov na instrumentalne in

refleksivne kraje v mestu. Drugo poglavje se zaključuje s ponazoritvijo mesta kot transakcijskega vozlišča, na katerega se zaradi zgoščevanja raznovrstnih tokov, veže tudi vloga interakcijskega prizorišča.

Tretje in četrto poglavje sta poskus združevanja različnih teoretskih konceptov in virov, ki so bodisi zaradi zaprtosti discipline ali ozkih, sektorskih in paradigmatičkih usmeritev ostali dokaj nepovezani in neizkoriščeni. Te potenciale skuša avtor povezati in jih predstaviti kot nove, "postmoderne" urbane fenomene. Mest v tej luči ne smemo več obravnavati kot stabilne - "klasične teritorialne sisteme", temveč jih zagrabiti v vsej svoji kompleksni strukturi ter jih obravnavati kot "sisteme krajev in tokov", ki se nenehno spreminjajo in prilagajajo novim razmeram. V to mešanico, ki je poimenovana kot "ustvarjalni konceptualni eklekticizem", so povezani "fenomenološki (kulturni)" pristop, "razvojni (evolutivni)" pristop, procesi deteritorializacije in njihova povezava s prostorsko - krajevno diferenciacijo, diverzifikacijo in distinktivnostjo (iz odnosov med temi entitetami je določen tudi nekakšen nabor lastnosti postmodernih prostorov, ki se ločijo od postmodernih krajev in prostora krajev), tehnološki determinizem in anti-urbanizem. Na koncu je treba poudariti tudi povezavo procesov lokalizacije in globalizacije, ki se izraža na način "lokalizacije globalnih tokov" - sprejemanjem raznovrstnih elementov iz globalne mreže in "globalne cirkulacije lokalnosti" oz. nekakšnim izvažanjem elementov iz določenega teritorija.

Peto poglavje Koncept mreženja med mesti - globalizacija je podrobna analiza neprostorskih (virtualnih) omrežnih tokov v prostoru. Urbana omrežja so opredeljena kot dinamični kombinacijski splet prostorskih in virtualnih tipov delovanja, ki imajo različne strukturne elemente, funkcije mreženja, vidike dostopnosti itd. Pri tem je ključnega pomena ločevanje infrastrukturnih omrežij mest od omrežij akterjev, ki naj bi bili glavni predmet sociološke analize. Glavni namen prikaza različnih vrst omrežij in njihovih lastnosti je predvsem poskus dokazovanja njihove multifunkcionalne vloge in zavračanje enostranskih tez o pros-

torsko-časovni manipulabilnosti s strani virtualnih omrežij, ki naj bi povzročala instrumentalizacijo in nerazločljivost, homogenizacijo znotraj mest. V ta namen je mreženje prikazano kot razvojna strategija in kot postmoderna tip delovanja mest. V podpoglavju Mreženje in sploščanje družbeno-prostorskih ravni, pa je to še posebej lepo prikazano s prehodom od vertikalnih k horizontalnim omrežjem, kjer ni več popolnoma jasne hierarhične strukture vplivov in moči.

Drugačen pogled na spremembe v mestih je predstavljen v konceptu mestne prizoriščnosti oz. individuacije, ki je osrednja točka šestega poglavja. V nasprotju od koncepta mreženja, kjer smo imeli opravka z makro dimenzijo, se v tem delu spustimo na mikro raven in skušamo prevesti vplive globalnih omrežij na lokalno družbeno-prostorsko ureditev. Po začetni umestitvi koncepta prizoriščnosti v razvojne procese mesta sledi opredelitev postmodernega urbanega prizorišča ter razčlenitev njegovih lastnosti. Hočevar izredno dobro izpostavi procese lokalizacije omrežnih tokov in poudari, da je krepitev urbane prizoriščnosti eden pomembnejših vidikov uveljavljanja nadnacionalnega položaja mesta. Povečevanje dogodkovnosti (performativnosti), spektakelskosti, ekspresivnosti in reprezentativnosti znotraj območja mesta prispeva ne le k izboljšanju ekonomskega statusa mesta, temveč tudi k njegovemu globalnemu uveljavljanju.

Izboljševanje mestne prizoriščnosti pomeni povečevanje "lokalnega kapitala" in vsestranski razvoj mesta, kar je razvidno tudi iz empiričnih raziskav, ki so predstavljene v zadnjih treh poglavjih. Najprej je na vrsti primerjava nadnacionalnih položajev nekaterih evropskih mest (London, Madrid, Bilbao, Bruselj, Milano, Amsterdam, Praga itd.) z Ljubljano. Ob upoštevanju več različnih kvantitativnih indikatorjev je avtor prišel do ugotovitve, da Ljubljana sicer sodi med evropska mesta, ki se sorazmerno hitro razvijajo, vendar razvoj poteka na "nesodoben", neavtonomen način. Mesto se opira na državo in "pripisan" status ter nima postmoderne strategije preobrazbe mesta, ki bi pripeljala do izboljšanja urbane prizoriščnosti in večjega uveljavljanja omrežnega

potenciala. Temu sorodne so tudi ugotovitve, ki izhajajo iz analize prizoriščnosti mesta Koper, kjer prebivalci sicer izražajo veliko naklonjenost do sodobnih oblik inter/intra urbanega povezovanja, vendar ne pride do ključnih strateških potez, ki bi izboljšale dejansko stanje v mestu.

Marjan Hočevar doktoriral je leta 1999 na Fakulteti za družbene vede, kjer je tudi zaposlen, in deluje na Centru za prostorsko sociologijo. Zaradi izredno aktualne tematike je knjiga vredna vse pozornosti. Prihaja namreč ravno ob izredno občutljivem času za nadaljnji razvoj Ljubljane, saj je v pripravi novi prostorski plan, ki bo določil temelje prihodnjega družbeno-prostorskega razvoja mesta. Ob prebiranju knjige bo bralec naletel na izredno bogato zbirko informacij in podatkov o množici pomembnih avtorjev, njihovih teoretskih konceptih in empiričnih raziskavah. Avtorjevo poznavanje tematike je enciklopedično detajlno, pristop pa multidimenzionalen, kar še dodatno bogati knjigo. Prav zaradi izredne kompleksnosti problematike in široko zastavljenih ciljev v delu ponekod zmanjka jasnosti, ki jo bralec lahko nadomesti le z dobrim poznavanjem tematike. Kljub temu ima knjiga zelo dobro in podrobno razdelano strukturo poglavij in podpoglavij po katerih zlahka sledimo rdeči niti knjige do konca. Da je knjiga bralcu prijazna, lahko preverimo tudi ob uporabi stvarnega in imenskega kazala, ki skupaj obsegata kar 16 strani različnih pojmov in avtorjev. Knjiga je prav zaradi svoje bogate podatkovne zbirke dragocen in koristen pripomoček ne le vsakega družboslovca, ki se ukvarja s prostorsko problematiko, temveč tudi za raziskovalce drugih znanosti o prostoru (arhitekta, urbaniste, geografe), ki želijo dopolniti svoje vedenje o sodobnih družbenih pojavih v prostoru.